

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และสังคม และด้านการเรียนรู้

สมมุติฐานของการดำเนินการวิจัย

เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรมฯ นักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังจะมีระดับคะแนนการรับรู้ตนเองในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และสังคม และด้านการเรียนรู้ สูงขึ้นกว่าก่อนเริ่มใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน
2. การสร้างโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง
3. การทดลองใช้โปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

4. การปรับปรุงโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัดเพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คะแนนจากแบบประเมินการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังที่เป็นประชากร

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังที่เป็นประชากร จำนวน 8 คน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรมฯ ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษ และพยาบาลประจำตึก ของสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี จำนวน 6 คน

ตอนที่ 4 ปรับปรุงโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง มีการดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

4.2 นำเสนอโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังฉบับสมบูรณ์

การสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการทดลองใช้โปรแกรมเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด นักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง มีคะแนนการรับรู้ตนเองในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และสังคม และด้านการเรียนรู้ สูงขึ้นกว่าเมื่อเริ่มใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญ

2. โปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังฉบับสมบูรณ์

โปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ประกอบด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานในเรื่องการรับรู้ตนเองของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังและบรรณบำบัดพัฒนา 2) หลักการทั่วไปในการใช้บรรณบำบัด 3) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 4) กลุ่มเป้าหมาย 5) เนื้อหา ได้แก่ (1) เนื้อหาที่เกี่ยวกับการรับรู้ตนเองในด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม และการเรียนรู้ที่ได้จากวรรณกรรม และ (2) เนื้อหาที่ได้เพิ่มเติมจากการอ่านหรือฟัง 6) องค์ประกอบของโปรแกรม ได้แก่ สภาพความเจ็บป่วยและประสบการณ์เดิมของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง, วรรณกรรมสำหรับเด็ก, กระบวนการจัดกิจกรรม, บรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ และการประเมินผล 7) กระบวนการใช้โปรแกรม ได้แก่ การเตรียมการ การใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล 8) การประเมินการใช้โปรแกรมฯ 9) การสิ้นสุดการใช้โปรแกรม 10) การประยุกต์ต่อจากโปรแกรม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายดังนี้

1. ผลจากการดำเนินการใช้โปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังในเรื่องต่อไปนี้
  - 1.1 สภาพการเจ็บป่วยและประสบการณ์ของเด็ก
  - 1.2 วรรณกรรมสำหรับเด็ก
  - 1.3 กระบวนการจัดกิจกรรม
  - 1.4 บรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้
2. คุณค่าของบรรณบำบัด
3. ข้อสังเกตจากการทดลองใช้โปรแกรมฯ
4. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ผลจากการดำเนินการใช้โปรแกรมการเรียนการสอนโดยให้บรรณานำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบของโปรแกรมฯ เป็นประเด็นอภิปราย เนื่องจากเป็น ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้โปรแกรมฯ ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ นักเรียน ประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังมีการรับรู้ตนเองสูงขึ้นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้าน อารมณ์และสังคม และด้านการเรียนรู้ องค์ประกอบของโปรแกรมฯ ที่นำมาอภิปราย ได้แก่ 1) สภาพการเจ็บป่วยและประสบการณ์ของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง 2) วรรณกรรม สำหรับเด็ก 3) กระบวนการจัดกิจกรรม และ 4) บรรยากาศส่งเสริมการเรียน ดังรายละเอียดที่อภิปรายต่อไปนี้

1.1 สภาพความเจ็บป่วยและประสบการณ์เดิมของเด็ก

เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังแต่ละคนจะมีสภาพความพร้อมของร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่เหมือนกัน เด็กส่วนใหญ่มีร่างกายอ่อนแอ เหนื่อยง่าย และมักมี ประสบการณ์ที่ล้มเหลวในการเรียนประจวบกับประสบการณ์ทางลบเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ของตนเองและครอบครัว ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเองและมักคิดว่าตนเองมีปมด้อย ต่ำต้อย ไม่มีความสุข และขาดความสามารถ ทั้งที่โดยพื้นฐานแล้วเด็กมีศักยภาพในการ พัฒนาตนและประสบความสำเร็จได้เช่นกัน

ประสบการณ์การเรียนของเด็ก แม้อยู่ในระดับประถมศึกษาก็ตาม แต่การเรียนรู้มีจำกัด เพราะเด็กจำเป็นต้องรับการรักษาด่วนในโรงพยาบาลสลับกับการเรียน ในโรงเรียน นอกจากนั้นกระบวนการรักษาทางการแพทย์บางอย่างอาจส่งผลกระทบต่อระบบ สติปัญญาและ/ หรือ ความจำของเด็ก ดังการศึกษาของกรีน และเฟอร์กูสัน (Green & Ferguson, 1982) พบว่า การรักษาด้วยรังสีหรือเคมีบำบัด นอกจากทำให้เด็กเจริญเติบโตช้า แล้ว ยังมีผลต่อระดับสติปัญญาและการเรียนรู้ของเด็กทำให้ความจำลดลงด้วย

ในขณะที่ผู้วิจัยดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยพบว่า เด็กมีความต้องการที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่เตรียมไว้ให้มาก แต่เนื่องด้วยความจำกัดของสภาพร่างกายของเด็กบางคนที่ไม่สะดวกในการลุกนั่ง เพื่อทำกิจกรรม เด็กจึงปฏิเสธกิจกรรมที่ตนสนใจ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับ วันเพ็ญ บุญประกอบ (2529) ที่กล่าวว่า การจำกัดการเคลื่อนไหว ทำให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะต่างๆ ขาดโอกาสในการเรียนรู้ เพื่อที่จะริเริ่มสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ด.ญ. เดือน เป็นเด็กที่มีน้ำหนักตัวมาก บวม โดยเฉพาะส่วนหน้าและลำตัว แพทย์ต้องใช้แผ่นเหล็กตามหลัง เพื่อช่วยรับน้ำหนักของลำตัว ทำให้เด็กเคลื่อนไหวไม่สะดวก อึดอัด เด็กไม่กล้าลุกนั่งเพื่อทำกิจกรรม ทั้งที่แพทย์อนุญาตให้เด็กลุกนั่งได้ตามสมควร เพื่อเปลี่ยนอริยาบถบ้าง แต่ด้วยความกลัวและเป็นกังวลทั้งตัวเด็กและผู้ปกครอง เด็กจึงขาดความมั่นใจที่จะพยายามพุงตนเองขึ้นมา นั่ง ผู้วิจัยจึงต้องหาอุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กสามารถใช้ในการทำกิจกรรมได้ โดยที่ลักษณะของเด็กในการทำกิจกรรมจะเป็นกึ่งนั่งกึ่งนอน เพื่อให้เด็กไม่รู้สึกอึดอัดและเหนื่อยเกินไป จากนั้นผู้วิจัยพยายามให้เด็กลุกนั่งเต็มที่ โดยเด็กไม่รู้สึกอึดอัดและเจ็บ บางครั้งผู้ปกครองเป็นกังวลกับเด็กมาก ไม่มั่นใจในสุขภาพของลูก มักย้ำกับผู้วิจัยเสมอว่า “ครู...หมอให้นั่งได้หรือ...” “ หมอ...ไม่ว่านะครู...” ซึ่งพยาบาลจะช่วยครูอธิบายให้ผู้ปกครองสบายใจได้ดีพอสมควร รวมทั้งตัวเด็กพยายามดูแลตนเองด้วย หลังจากนั้น ด.ญ.เดือน สามารถทำได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้นในการเคลื่อนไหวตนเอง ลุกนั่งบ้าง และเมื่อรู้สึกเหนื่อย หรืออึดอัดก็สามารถนอนพักตามปกติ ทำให้เด็กมีโอกาสทำกิจกรรมที่เด็กชอบ และเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดีตามสภาพที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ความเจ็บป่วยในตัวอย่างข้างต้น ความเจ็บป่วยมิได้เป็นอุปสรรคอย่างเดียวนั้น ความกังวลซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจของผู้ปกครอง ประกอบกับความห่วงใยในสุขภาพจะมีส่วนทำให้เด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำกัดเช่นกัน

ดังนั้นแพทย์ และ/หรือพยาบาลสามารถให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับ ความรู้เรื่องโรคและการปฏิบัติตัวของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ และ กิจกรรมทางกาย เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความสามารถของตัวเองได้เท่าที่เด็กจะทำได้จริงๆ นอกจากนั้นเมื่อเด็กกลับไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน ควรมีการให้ความรู้ครูเกี่ยวกับเด็ก ประเภทนี้ว่า มีเด็กกลุ่มนี้จำนวนมากน้อยเพียงใด สภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กคืออะไร กิจกรรมที่เด็กสามารถทำได้และทำไม่ได้มีอะไรบ้าง เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมที่ เหมาะสมให้กับเด็ก ทำให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปตาม ศักยภาพของตนเอง

1.2 วรรณกรรมสำหรับเด็ก

ผู้วิจัยสำรวจวรรณกรรมสำหรับเด็กภาษาไทยที่มีจำหน่ายในท้องตลาด ที่มีสภาพและปัญหาสอดคล้องกับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังยังมีน้อย สำหรับวรรณกรรมสำหรับเด็ก ที่เป็นภาษาต่างประเทศ เนื้อหาที่ให้แก่เด็กเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพของ ตนเอง เมื่อเกิดการเจ็บป่วย แต่เนื้อหาค่อนข้างยาว จำเป็นต้องปรับให้เหมาะกับวัยของเด็ก

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการใช้โปรแกรมฯ พบว่า วรรณกรรมที่เกี่ยวกับความ สามารถของตัวละครที่พิการหรือเจ็บป่วย เด็กให้ความสนใจมาก เด็กกระตือรือร้นที่จะอ่าน แสดงความคิดเห็น แต่วรรณกรรมเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมที่แปลและปรับใช้กับเด็ก ตามเหมาะสม ตัวอย่างเช่น เพื่อนที่แสนวิเศษ (*A very special critter*) , ก่ำลึงใจ (*I have Cancer*) , เรื่องของหนู.....(*I have Epilepsy*)

ทั้งที่เด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง พยาบาล ครูการศึกษาพิเศษในโครงการฯ มีความสนใจและต้องการจะอ่านวรรณกรรมที่มีเรื่องราวของตัวละครที่เป็นโรคเดียวกับเด็กใน โรงพยาบาลหรือเรื่องราวของเด็กที่เป็นโรคต่างๆ หลากหลาย ดังนั้นควรมีการนำสภาพความ เป็นอยู่ของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง เขียนเป็นเรื่องราวฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตัวเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้ปกครอง รวมทั้งเด็กปกติทั่วไปจะได้มีความ

เข้าใจ ยอมรับและปฏิบัติตนต่อเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลย้อนกลับมาที่ความรู้สึกของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังให้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองมากขึ้นดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

ด.ช. ออย ป่วยเป็นโรคไต ได้อ่านเรื่องกำลังใจ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการรักษาของโรคลูคีเมีย ซึ่งเป็นโรคเลือดชนิดหนึ่ง หลังจากอ่านจบแล้ว ด.ช. ออยถามผู้วิจัยว่า “ครู...แล้วมีหนังสือที่เขาเป็นโรคไตเหมือนผมหรือเปล่า อยากรู้จังว่า หมอทำอย่างไรบ้าง.” ผู้วิจัยจึงให้ ด.ช. ออย เล่าการรักษาของหมอที่ ด.ช. ออย ได้รับการรักษาทุกครั้งเมื่อมาที่โรงพยาบาล

1.3 กระบวนการจัดกิจกรรม

กระบวนการจัดกิจกรรมใช้บรรณานำบัด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.3.1 ขั้นกระตุ้นและเร้าความสนใจ

ในขั้นนี้ทุกครั้งพบว่า เด็กมีความต้องการมาก เพราะเป็นการทักทายซึ่งกันและกันและเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความรู้สึกที่ต่อเนื่องมาจากวันก่อนๆ เป็นขั้นกิจกรรมที่ทำให้เด็กเตรียมพร้อมที่จะทำกิจกรรมในขั้นต่อไป ในขั้นนี้นอกจากการทักทายระหว่างผู้วิจัยกับตัวเด็ก ยังมีกิจกรรมเพิ่มเข้ามาเพื่อให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง พยาบาล ครู เพื่อนๆ เพิ่มขึ้น

1.3.2 ขั้นขยายประสบการณ์ที่จำเป็นก่อนอ่าน

ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะดึงความรู้ที่จำเป็นมาพูดคุยกับเด็กก่อนเริ่มการอ่าน เช่น เรื่องรถเข็น เรื่องโรคที่เด็กๆ มักเจ็บป่วย กิจกรรมที่ทำที่โรงเรียน พื้นฐานทางอารมณ์ของคน การรับประทานอาหาร การเคลื่อนไหว เด็กกระตือรือร้นและสนใจฟังและแสดงความคิดเห็น เมื่ออ่านวรรณกรรมร่วมกัน สังเกตว่ากิจกรรมขั้นนี้ช่วยให้เด็กจะเข้าใจเรื่องราวได้ง่าย

1.3.3 ชั้นอ่าน

ชั้นนี้ผู้วิจัยใช้วรรณกรรมหรือหนังสือที่มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึง และหรือเหมือนกับนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังแต่ละคน มาอ่านร่วมกันเพื่อนำเสนอปัญหาของเด็กโดยใช้เรื่องราวภายในวรรณกรรมที่อ่านเป็นสื่อ ให้เกิดการสะท้อนอารมณ์ รู้สึกคล้ายตาม อันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เด็กจะพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ หรือยอมรับในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับตนเอง (insight) ตลอดจนได้ รับการตอบสนองความต้องการหรือระบายความรู้สึกกับข้อใจของตน (catharsis) โดยผ่านการ เปรียบเทียบตนเองกับตัวละครในเรื่องที่อ่าน (identification and projection) ในชั้นนี้ผู้วิจัยพบว่า การใช้คำถามที่จะช่วยกระตุ้นเด็กให้คิดและเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านเข้าสู่ตนเอง เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเด็กยังไม่สามารถติดต่อเนื่องเชื่อมโยงด้วยตนเอง ขาดทักษะในการคิด และมีประสบการณ์จำกัด ดังนั้นการที่ผู้ใหญ่มีการถามนำ จะช่วยนำเด็กไปสู่ความคิดที่ไกลตัวออกไป และไปสู่ความสามารถในการมองข้างนอกตัวและนำกลับมามองย้อนดูตนเองได้

1.3.4 ชั้นเพิ่มพูนประสบการณ์การรับรู้ตนเอง

ชั้นนี้กิจกรรมที่หลากหลายที่จัดให้กับเด็กเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นโอกาสสำคัญที่เด็กจะได้ใช้ความสามารถของตนเองหลายๆ อย่าง เพื่อค้นพบตัวเองว่าจริงๆ แล้ว เขาสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้มากมายและประสบความสำเร็จได้เช่นกันตามสภาพที่เป็นอยู่

1.4 บรรยากาศในการส่งเสริมการเรียนรู้

เด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังมีประสบการณ์ที่เป็นประสบการณ์ทางลบมา จะทำให้จิตใจหดหู่ เศร้าหมอง ไม่สังสรรค์กับใคร กลัวคนแปลกหน้า มีการรับรู้ว่า ขณะที่อยู่โรงพยาบาลคนแปลกหน้าที่เข้ามาพูดคุย คือ แพทย์ พยาบาล ที่ทำให้เขาต้องเจ็บปวดจากการรักษา

การสร้างบรรยากาศในระยะแรกๆ จึงจำเป็นต้องเข้าไปกับบุคคลที่เด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว เช่น ผู้ปกครอง พยาบาล ครูการศึกษาพิเศษ เป็นสื่อกลาง เพื่อช่วยให้เด็กยอมรับและปรับตัวเองได้ง่ายขึ้น

ในกรณีที่เด็กมาจากภาคต่างๆ ผู้ใช้โปรแกรมฯ พูดภาษาถิ่นนั้นได้ และใช้ในการสนทนา พูดคุยกับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคยเร็วขึ้น เพราะไม่เป็นคนแปลกหน้าสำหรับเด็ก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ด.ช.แกน มาจากต่างจังหวัดทางภาคใต้ คือจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเด็กไม่ค่อยพูดไม่ยิ้ม ได้แต่มอง ผู้วิจัยได้รับรู้เรื่องราวของด.ช.แกน จาก ด.ช.ออย ว่า ด.ช.แกน เป็นคนได้เฟื่องมาอยู่ที่โรงพยาบาลได้ไม่กี่วัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ภาษาถิ่นเดียวกับน้องแกน ในการแนะนำตัวเองอีกครั้งพบว่า เด็กรู้สึกแปลกใจ มองหน้า และเริ่มที่จะคุยด้วยโดยใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “นุ้ย (หมายถึง ตัวเด็ก)” และเรียกผู้วิจัยว่า “น้า” ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยเริ่มด้วยการใช้ภาษาถิ่นสลับกับภาษากลางจนสิ้นสุดการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

การใช้เวลาเพื่อทำความคุ้นเคยกับเด็คนั้น ผู้วิจัยต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน เพื่อทำความรู้จักเด็กแต่ละคน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ดังนั้นการใช้โปรแกรมฯ จะต้องไม่รีบร้อน พยายามให้เด็กมีความรู้สึกเป็นกันเอง ไม่ถูกบังคับหรือขโมยใจให้ทำสิ่งต่างๆ มิฉะนั้นจะทำให้เด็กเก็บตนเอง ไม่เปิดตนเองในการรับรู้และเรียนรู้ สิ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนและรับรู้ เข้าใจตนเองในทางที่ถูกต้อง

2. คุณค่าของบรรณบำบัด

การใช้บรรณบำบัดเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์มาก เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวรรณกรรมที่ตนเองสนใจ และ/หรือได้อ่านวรรณกรรมที่ตัวละครมีสภาพ

ปัญหาคล้ายคลึงและ/หรือเหมือนตนเอง ซึ่งช่วยให้เด็กมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณกรรมหรือตัวละครในเรื่องนั้น ทำให้เด็กได้ระบายความรู้สึกต่างๆ ที่ตนมีอยู่ผ่านเนื้อหาหรือตัวละครจากเรื่องที่ย่าน ดังที่ ชโรดส์ (Shrodes, 1960) กล่าวว่า เหตุการณ์ในเรื่องทำให้ผู้อ่านเกิดความสัมพันธ์กับสภาพในชีวิตจริงของผู้อ่าน ดังนั้น ปัญหาบางอย่างที่เด็กไม่กล้าเปิดเผยหรือแสดงความรู้สึก อาจเปิดเผยได้โดยทางอ้อม ซึ่งเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของตนเองกับตัวละคร

นอกจากเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังแล้ว เด็กปกติทั่วไปก็สามารถรับประโยชน์จากการใช้บรรณบำบัดได้เช่นกัน ผู้วิจัยได้ใช้บรรณบำบัดกับเด็กปกติอย่างไม่เป็นทางการ พบว่าเมื่อใดก็ตามที่ตัวเด็กมีลักษณะคล้ายและ/หรือเหมือนตัวละคร เด็กมักถือว่าตัวละครตัวนั้นเป็นตัวแทนของเขา เด็กสามารถที่จะคาดคะเนผลของการกระทำของตนเองได้ง่ายขึ้นโดยผ่านตัวละคร ทั้งที่ตนเองไม่ได้ทำพฤติกรรมนั้นจริงๆ

นอกจากนั้นการใช้บรรณบำบัด ช่วยให้เด็กรู้สึกว่าตนเองมีเพื่อนที่สภาพและปัญหาเช่นเดียวกัน และแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ย่อมมีวิธีการแก้ปัญหาได้หลายวิธีช่วยให้ตนเองประสบความสำเร็จและมีความสุขได้เช่นกัน

3. ข้อสังเกตจากการทดลองใช้โปรแกรมฯ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัดทำให้เกิดผลกระทบอื่นๆ นอกเหนือจากการรับรู้ตนเองของเด็ก เช่น

1. เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือมากขึ้น นอกเหนือจากการอ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาใช้ในโปรแกรมฯ
2. ผู้ปกครองของเด็กเริ่มเห็นความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพจิตและการยอมรับตนเองตามสภาพที่เป็นอยู่ของเด็กมากขึ้นกว่าที่จะเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กเพียงอย่างเดียว
3. พยาบาลเห็นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก เพื่อช่วยลดความวิตกกังวลในเรื่องการรักษาพยาบาลมากขึ้น ทำให้มักจะมีการสนทนากับเด็กทุกวัน

4. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ผู้ที่สนใจในการนำโปรแกรมไปใช้ ควรศึกษารายละเอียดของคู่มือโปรแกรมที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น แล้วจึงนำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้ หลังจากใช้แผนที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นครบทุกแผนและ/หรือในระยะหนึ่งอาจดัดแปลงจัดทำแผนการจัดกิจกรรมขึ้นเองตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด
2. ระยะเวลาการใช้โปรแกรมสามารถใช้โปรแกรมไปจนครบตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ หรือเมื่อเด็กออกจากโรงพยาบาล หรือสิ้นสุดเมื่อไรก็ตามที่ผู้ใช้โปรแกรม ฯ เห็นสมควร
3. ผู้ใช้โปรแกรมสามารถคัดเลือกวรรณกรรมอื่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง เพิ่มเติมจากที่ได้คัดเลือกไว้ให้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำนองเดียวกับที่กำหนดไว้ในแผนการจัดกิจกรรมไปได้เรื่อยๆ ตามความสนใจและความต้องการของเด็ก

นอกจากนั้นผู้ที่สามารถช่วยให้การใช้โปรแกรมฯ ดังกล่าวประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น สำหรับเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ได้แก่

1. กองการศึกษาเพื่อคนพิการ (กศพ.) ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของเด็กไว้บริการในห้องเรียนประจำโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยในโรงพยาบาล
2. โรงพยาบาล ครู ผู้ปกครอง อาจนำการใช้บรรณบำบัดไปใช้ในการแก้ปัญหาให้แก่เด็ก เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่รู้จักเด็กดีที่สุด โดยอาจขอความร่วมมือจากครูหรือผู้ที่ชำนาญด้านหนังสือในการจัดหาหนังสือ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาของตนเองและความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง
3. ผู้สร้างวรรณกรรม การสร้างงานที่ส่งเสริมความเข้าใจที่ดีให้แก่เยาวชน โดยวรรณกรรมที่น่าเสนอนั้นควรเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาที่ติงาม การฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ทำให้เยาวชนมีกำลังใจและนำเรื่องราวไปอ่านและพิจารณาเพื่อปรับปรุงและนำไปใช้กับตนเองได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิธีการใช้โปรแกรมฯ เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองอีกครั้งหนึ่งกับเด็กในโรงพยาบาลอื่นๆ ทั้งในเขตกรุงเทพและปริมณฑล, และในส่วนภูมิภาค ว่าได้ผลเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาและติดตามความคงทนของการรับรู้ตนเองของเด็กที่เพิ่มขึ้นจากการใช้โปรแกรมฯ เมื่อเด็กมารับการตรวจที่โรงพยาบาลเป็นระยะๆ ว่ามีผลต่อการรับรู้นานเพียงใด และอย่างไร
3. ควรศึกษาวิจัยในแนวเดียวกัน โดยนำสื่ออื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย เช่น ใช้วีดิทัศน์ การแสดงละคร การเล่าเรื่อง การวาดภาพ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบผลในการบำบัดว่าวิธีการใด เป็นประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด
4. ควรศึกษาวิจัยและปรับปรุงใช้ในแนวเดียวกันกับเด็กกลุ่มอื่นที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กพิการกลุ่มอื่นๆ เป็นต้น